

Seyrânî'ye Ait Yeni Bir Yaş Destanı*

A New Age Epic of Seyrânî

YILDIZ TULGAR - NİHAT ÖZTOPRAK

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Doktora Öğrencisi.
(yildiztulgar@gmail.com), ORCID: 0009-0005-8399-0146.

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi.
(noztoprak@fsm.edu.tr), ORCID: 0000-0002-7400-0180.

Başvuru/Submitted: 13.02.2025. Kabul/Accepted: 27.05.2025.

“ ” Tulgar, Yıldız ve Nihat Öztoprak. “Seyrânî'ye Ait Yeni Bir Yaş Destanı.” *Zemin*, s. 9 (2025): 84-109.

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15658018>.

* Bu makale, Prof. Dr. Nihat Öztoprak'ın danışmanlığında doktora öğrencisi Yıldız Tulgar tarafından yürütülen “Türk Halk Edebiyatının Yazılı Kaynaklarından Cönklerde Destan Türü: İBB Atatürk Kitaplığı Örneği” başlıklı devam etmekte olan doktora çalışmasından üretilmiştir. Bu makalenin “özetleri, sonucu ve metni” birlikte hazırlanmıştır. “Giriş, Seyrânî'nin hayatı ve yaşnâmeleri, Seyrânî'nin yeni yaşnâmesinin tespit edildiği cönk, yeni yaşnâmenin şekil özellikleri” Yıldız Tulgar tarafından; yaşnâmenin “dil ve üslup özellikleri ve muhteva özellikleri” Nihat Öztoprak tarafından hazırlanmıştır. Ayrıca son okuma ve düzeltmeler de Nihat Öztoprak tarafından gerçekleştirilmiştir.

Özet: Türk halk edebiyatının en eski türlerinden biri olan yaşnâmelerin tarihî serüveni on birinci yüzyıla kadar uzanmaktadır. İlk örneği Hoca Ahmed Yesevî (ö. 1166) tarafından verilen yaşnâmeler, on altıncı yüzyılda âşık edebiyatı temsilcileri tarafından da kullanılmaya başlanmıştır. Yaşnâmelerde baba sulbünün ana rahmine düşmesinden itibaren takriben yüz yaşına kadar insan ömrü, safhalar hâlinde, yıllara göre karakterize edilerek anlatılmaktadır. Âşıklar tarafından genellikle hece ölçüsüyle destan olarak söylenen yaşnâmeler ömür destanı, yaş destanı, yaş türküsü, hayat destanı, vücûdnâme gibi isimlerle de anılmaktadır. Seyrânî (ö. 1866), Türk halk edebiyatının en meşhur şairlerinden biri olarak on dokuzuncu yüzyıla damgasını vurmuştur. Geniş bir külliyata sahip olan Seyrânî hem hece hem de aruz ölçüsüyle şiirler vücuda getirmiş, irticalen şiir söyleme kabiliyeti güçlü bir âşık olarak yaşadığı dönemde dahi pek çok takipçi kazanmıştır. Günümüzde Seyrânî ile ilgili çalışmalar çeşitli şekillerde yürütülmektedir. Özellikle cönk taramaları âşığın bilinmeyen şiirlerine ulaşmada önemli kaynaklar olarak yer almaktadır. Bu çalışmada, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Nadir Eserler koleksiyonunda taramalar neticesinde tespiti yapılan Bel_Yz_K0362 demirbaş numarasına kayıtlı bir cönk içerisinde bulunan Seyrânî'ye ait yeni bir yaşnâme incelenmiştir. Bulunan yaşnâme ışığında Seyrânî'nin âşıklık yönü ve yaşnâme literatürüne yaptığı katkılar Türk halk edebiyatı araştırmacılarının istifadesine sunulmuştur. Çalışmanın giriş kısmında yaşnâme literatürü ve türün genel özellikleri hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra, Seyrânî'nin hayatına dair biyografi kaynaklarından elde edilen bilgiler sıralanmıştır. Ardından çalışmanın ana konusu olan Seyrânî'nin yeni tespit edilen yaşnâmesinin dil, üslup, şekil ve muhteva özellikleri bakımından incelemesine yer verilmiştir. Son bölüme ise yaşnâmenin çeviriyazılı metni eklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk halk edebiyatı, cönk, on dokuzuncu yüzyıl, Seyrânî, yaş destanı, yaşnâme, destan.

Abstract: The *yaşnâme*, one of the oldest genres in Turkish folk literature, traces its historical lineage back to the eleventh century. First exemplified by Hoca Ahmed Yesevî (d. 1166), this genre was later adopted by 'âşık poets from the sixteenth century onward. *Yaşnâmes* typically narrate the human life cycle—beginning with conception and extending to approximately one hundred years of age—structuring each stage chronologically and characterizing it by distinct life phases. Commonly composed in syllabic meter and performed as *destâns* (epic poems), these texts are also known under various titles, including 'ömür *destânı* (life epic), *yaş türküsü* (age song), *hayât destânı* (life narrative), and *vücûdnâme* (book of the body). Seyrânî (d. 1866), one of the most prominent poets of nineteenth-century Turkish folk literature, left behind a prolific corpus in both syllabic and prosodic meters. Celebrated for his improvisational talent, Seyrânî earned widespread acclaim during his lifetime. Modern scholarship continues to engage with his work, particularly through *cönks*, miscellanies that preserved the verses of 'âşık poets, which remain vital sources for uncovering his lesser-known compositions. This study focuses on a newly discovered *yaşnâme* by Seyrânî, preserved in a *cönk* held in the Rare Books Collection of the Atatürk Library of the Istanbul Metropolitan Municipality (catalogue no. Bel_Yz_K0362). Through a close analysis of this previously unrecorded work, the study explores Seyrânî's contributions to the *yaşnâme* tradition and his poetic persona as an 'âşık. The article begins with an overview of the genre and its defining features, followed by biographical notes on Seyrânî. The central section offers an in-depth analysis of the text in terms of language, style, structure, and thematic content. The study concludes with a transcription of the full text.

Keywords: Turkish Folk literature, *cönk*, 19th century, Seyrânî, age epic, *yaşnâme*, epic.

Yaşnâmeler, kökleri on birinci yüzyıla kadar ulaşan önemli bir Türk edebiyatı türüdür. Âmil Çelebioğlu yaşnâmeyi, “Baba sulbünün anne rahmine düşmesinden itibaren takriben yüz yaşına kadar insan ömrü, hayatı, safhalar hâlinde, yıllara göre karakterize edilerek anlatılan eserlerdir.”¹ şeklinde tanımlamıştır. Esas itibariyle insanoğlunun gelip geçici dünyaya geliş, yaşayış ve nihayet geldiği yere dönüş macerasını dile getiren yaşnâmeler, halk şiiri ve de özellikle “âşıklık geleneği” çerçevesinde yoğun olarak işlenen temalar arasında olup bu çerçevede meydana getirilen edebî türlerden birisidir.² Doğan Kaya’nın âşıklar tarafından ortaya konulan ve insan hayatının ana rahmine düşmesinden ölümüne kadar olan safhalarının yaş kademelerine göre konu edildiği destanlar³ olarak tanımlandığı yaşnâmeler; ömür destanı, yaş destanı, yaş türküsü, hayat destanı ve vücûdnâme⁴ olarak da isimlendirilmektedir. Tanımlardan da anlaşılacağı üzere yaşnâmelerin konusu insanın hayat yolculuğudur.

Türk edebiyatında bilinen ilk yaşnâme, on birinci yüzyılda Hoca Ahmed Yesevî (ö. 1166) tarafından yazılan 88 dörtlük hacmindeki 6 Hikmet’tir. Âşık edebiyatına ait ilk yaşnâme ise on altıncı yüzyıl Azerî sahası şairlerinden Kur-bânî’ye aittir.⁵

Yaşnâmeler ile ilgili bilinen ilk çalışma 1950 yılında Ali Rıza Yalgın tarafından *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*’nde yayımlanmıştır.⁶ Konuyla ilgili ilk kapsamlı çalışma ise Âmil Çelebioğlu tarafından yapılmıştır. Çelebioğlu, *Türk-lük Araştırmaları Dergisi*’nde yayımlanan “Türk Edebiyatında Yaşnâmeler” adlı makalesinde⁷ 55 yaşnâme örneğine yer vermesinin yanında yaşnâme türünün detaylı tanım ve tasnifini de yapmıştır. Çelebioğlu’nun bu kapsamlı çalışması daha sonra yapılacak çalışmalara kaynaklık etmiştir. Bu alanda yapılan ilk monografik kitap çalışması ise 2004 yılında Doğan Kaya tarafından *Yaşnameler* adıyla yayımlanmıştır. Yaşnâme türüne dair detaylı tasnif ve değerlendirmelerin yer

1 Âmil Çelebioğlu, “Türk Edebiyatında Yaşnâmeler,” *Türklük Araştırmaları Dergisi*, s. 1 (1985): 151.

2 Rıdvan Canım, “Edebiyatımızda Yaşnâmeler ve Yunus’ca Bir Yaşnâme,” *Yunus Emre Sempozyumu* (Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, 2022), 47.

3 Doğan Kaya, *Yaşnameler*, (Ankara: Akçağ, 2004), 11.

4 Çelebioğlu, “Türk Edebiyatında Yaşnâmeler,” 152.

5 Kaya, *Yaşnameler*, 11.

6 Ali Rıza Yalgın, “Halk Arasında Çocuk, Delikanlı ve İhtiyar,” *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*, s. 7 (1950): 104-105.

7 Çelebioğlu, *Türk Edebiyatında Yaşnâmeler*, 151-286.

aldığı çalışma aynı zamanda Türk edebiyatına ait 99 yaşnâme örneği içermesi bakımından mühimdir.

Yaşnâmeler, aruz ve serbest ölçüyle yazılmış örneklerine rastlansa da büyük oranda hece ölçüsüyle yazılmışlardır. Çoğunlukla destan hacminde söylenen yaşnâmelerin dörtlük sayısı 5 ile 88 arasında değişmektedir.⁸ Son yapılan çalışmalar türe ait en kısa yaşnâmenin 3 dörtlük hacminde eksik olduğu düşünülen Seyrânî'ye ait bir yaşnâme parçası ve en hacimlisinin ise Kıbrıslı Âşık Oğuz Yorgancıoğlu'na (ö. 2021) ait 144 dörtlükten oluşan yaşnâme⁹ olduğuna işaret etmektedir.

Konuları bakımından yaşnâmeler kategorilere ayrılmaktadır. Âmil Çelebioğlu'nun tasnifine göre yaşnâmeler dört gruptur:

1. Bütün insanları konu alan yaşnâmeler,
2. Kız ve kadınları konu alan yaşnâmeler,
3. Şairlerin kendi hayatlarını ele aldıkları yaşnâmeler,
4. Ömrün mevsimlere vs.ye benzetilerek tasnif edildiği yaşnâmeler.¹⁰

Doğan Kaya ise Çelebioğlu'nun ilk üç maddesine aşağıdaki iki maddeyi eklemiş böylelikle beş maddelik bir tasnif yapmıştır:

1. Sosyal tenkit konulu yaşnâmeler,
2. İnançla ilgili yaşnâmeler.¹¹

Özkul Çobanoğlu, destanlarla ilgili yaptığı tematik sınıflandırmasında ise yaşnâmeleri "İnsanlarla ilgili destanlar" kategorisinde değerlendirmiştir.¹²

Yaşnâmeler, edebî tür olma niteliklerinin yanı sıra, sosyal hayatın içerisinde de yer bulan ve bu bağlamda kültürel bir işlev üstlenen şiirlerdir. Nihat Öztoprak, yaşnâmelerin sözlü kültür ortamlarındaki hoşça vakit geçirme ve eğlendirme işlevlerini vurgulayarak oyun şeklinde halk önünde temsil edilmesini şu şekilde aktarmıştır:

Türk edebiyatının edebî türlerinden biri olan yaşnâmeler, aynı zamanda bir "oyun" şeklinde de halk önünde sahnelenirdi. Bu oyunu da kısaca şu şekilde tanımlamak mümkündür: Çalgılar eşliğinde bir oyuncu seyircinin önüne çıkar. İnsanın bebeklik ve çocukluk dönemini temsili hareketlerle yansıtmaya çalışır. Sonra gençlik dönemi-

⁸ Kaya, *Yaşnâmeler*, 15-16.

⁹ Kaya, *Yaşnâmeler*, 8.

¹⁰ Çelebioğlu, "Türk Edebiyatında Yaşnâmeler," 153-154.

¹¹ Kaya, *Yaşnâmeler*, 15-16.

¹² Özkul Çobanoğlu, *Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü* (Ankara: Akçağ, 2000), 88-89.

ni hareketli bir şekilde canlandırır. Daha sonra hareketleri yavaşlar, eline baston alıp gözüne gözlük takıp belini bükerek yaşlı taklidi yapar. En sonunda oyunu bırakıp bir köşeye çekilir ve ölür. Oyun genellikle çocukluk, gençlik ve yaşlılık dönemi olmak üzere üç bölümden oluşur.¹³

Seyrânî'nin Hayatı ve Yaşnâmeleri

On dokuzuncu yüzyıl Türk halk edebiyatının en meşhur âşıklarından biri olan Seyrânî, Kayseri'nin Everek (Develi) ilçesinde dünyaya gelmiştir. Adı Mehmed'dir. Doğum tarihi konusunda kesin bir bilgi bulunmamakla birlikte¹⁴ hakkında yapılan tez çalışmasında 1808 yılında doğma ihtimali güçlü bulunmuştur.¹⁵ Seyrânî, halk şiirine olan hakimiyeti sayesinde oldukça sevilen bir âşık olmakla birlikte yalnızca hece ile değil aruz ölçüsüyle de şiirler yazmıştır. Seyrânî ile ilgili yapılan doktora çalışmasında şairin 822 şiiri tespit edilmiş bunların 633'ünün hece ölçüsüyle 189'unun ise aruz vezni ile yazıldığı görülmüştür.¹⁶ Güçlü bir âşıklık kabiliyeti olan Seyrânî, ömrü boyunca çok sayıda şiir söylemiş; kendi zamanında dahi takipçiler edinmiştir. Ününün Balkanlara kadar ulaştığı bilinen, irticalen şiir söylemede usta olan Seyrânî, 1866 senesinde Develi'de vefat etmiştir.¹⁷

Seyrânî'nin bilinen iki yaşnâmesi mevcuttur: Bunların ilki 3 dörtlükten ibaret eksik olduğu düşünülen yaşnâmesi, diğeri de 47 dörtlükten oluşan hacimli yaşnâmesidir. 3 dörtlük hacmindeki yaşnâmesi 40 yaş ile başlayıp 65 yaş ile bitmektedir. 11'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. Seyrânî'nin bilinen ikinci yaşnâmesi ise 47 dörtlük hacmiyle yaşnâme külliyatı içerisindeki en hacimli yaşnâmelerden biridir. Bu yaşnâme, bahar tasviri ile başlamış 7 dörtlük boyunca bahar tasviri devam etmiştir. Takip eden 26 dörtlükte yaşnâmenin ana omurgası olarak yaşlar verilmiştir. Sonraki 14 dörtlük boyunca ölüm ve sonrasının detaylı

13 Nihat Öztoprak, "Yaşnâme," *Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Deyimleri Sözlüğü* (Ankara: Atatürk Kültür Merkezi, 2006), 6:258.

14 Konu hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. Ahmet Hazım [Ulusoy], *Sânihât-ı Seyrânî: Anadolu Halk Şairlerinden Everekli Merhum Mehmed Seyrânî* (İstanbul: Matbaa-i Millî, 1340 [1924]); İbnülemin Mahmut Kemal İnal, "Seyrânî," *Son Asır Türk Şairleri* (İstanbul: Dergâh, 1988), 3:1665-1668; Ali Çatak, *Bütün Yönleriyle Seyrânî* ([y.y.]: Bayram Yayıncılık, 1992).

15 Betül Aydoğdu, "Türk Edebiyatında Seyrânî Olgusu: Develili Seyrânî ve Eserleri (İnceleme-Metin)" (Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi, 2011), 255.

16 Aydoğdu, "Türk Edebiyatında Seyrânî Olgusu," 38.

17 Nurettin Albayrak, "Seyrânî," *TDVİA* (İstanbul: TDV, 2009): 37:37.

olarak aktarıldığı görülmüştür. Doğundan öncesi ile ölümden sonrasının oldukça detaylı aktarıldığı bu yaşnâmenin, yaşnâme geleneği içinde de önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir.¹⁸

Seyrânî'ye ait üçüncü yaşnâmesi ise tarafımızca tespit edilmiştir. Aşağıda bu yaşnâmenin şekil ve muhteva hususiyetleri etraflıca verilmektedir.

Seyrânî'nin Yeni Tespit Edilen Yaşnâmesi

Türk halk edebiyatının en mühim yazılı kaynaklarından biri cönklerdir. Cönkler, aşağıdan yukarı doğru açılmak suretiyle oluşturulmuş dikdörtgen formdaki yazmalardır. İçerisinde özellikle halk edebiyatına dair ürünlerin bulunduğu cönkler, klasik kitap formundan uzak mecmûa özelliği gösteren yazmalardandır.¹⁹ Dursun Yıldırım, cönklerin şahsi tercihlerin, beğeni, zevk ve ihtiyaçların karşılanmasına hizmet eden kişisel olarak tanzim edilmiş antolojiler olduğunu belirtip biçim, kesim ve içeriklerindeki çeşitlilikler bakımından cönklerin özgünlüğünü vurgulamıştır.²⁰

Yurt içi ve dışında kişilerin ve resmî kurumların arşiv ve kütüphanelerinde yer alan cönklerde yapılan taramalar neticesinde Türk edebiyatının pek çok meselesine dair önemli veriler elde edilmektedir. Cönk taramaları yoluyla halk edebiyatının çeşitli alanlarına dair günümüzde dahi aydınlatıcı pek çok referans bilgi tespit edilerek gün yüzüne çıkarılmıştır. Kültür tarihi açısından da önemli belge niteliği taşıyan cönkler sayesinde Türk edebiyatının eksik kalan noktalarına

¹⁸ İlgili yaşnâme ilk olarak 1998 yılında Fikret Türkmen tarafından 1. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Sempozyumu'nda bildiri olarak sunulmuştur. Bkz. Fikret Türkmen, "Yazılı Kaynaklardaki (Cönklerdeki) Bektaşî Şairlerin Şiirlerinde Görülen Yeni Şekiller," *I. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Sempozyumu Bildirileri* (Ankara: Gazi Üniversitesi, 1998), 339-355. Daha sonra aynı yaşnâmeyi Doğan Kaya, *Yaşnameler* isimli çalışmasına Fikret Türkmen'i referans göstermek suretiyle eklemiştir. Fikret Türkmen'in ilim âlemine tanıttığı hâliyle 26 dörtlük olarak bilinen bu yaşnâmenin cönklerden yaptığımız taramalar neticesinde yeni bir çeşitlemesine ulaşılmıştır. Bu yeni çeşitlemede yaşnâmenin 47 dörtlük olduğu tespit edilerek böylece bilinen yaşnâmeye 21 dörtlük hacminde katkı sağlanmıştır. Yaşnâme ile ilgili yeni bulgular tarafımızdan Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi'nde bildiri olarak sunulmuştur. Yıldız Tulgar, "Seyrânî'nin Yaşnâme'sine Dair Yeni Tespitler," *VII. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi* (İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi, 2024), 1321-1335.

¹⁹ Orhan Şaik Gökyay, "Cönk," *TDVİA* (İstanbul: TDV, 1992), 8:73-75.

²⁰ Dursun Yıldırım, *Elyazması Bir Kitap Türü: Cönk/Cöng* (Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 2013), 25.

dair bulgular bu vesileyle kayıt altına alınarak kültür mirası içerisine dâhil edilmiştir.

İBB Atatürk Kitaplığı'nda yapılan cönk taramaları neticesinde Bel_Yz_K0362 demirbaş numarasına kayıtlı bir cönk içerisinde Seyrânî'ye ait yeni bir yaşnâme tespit edilmiştir. Cöngün demirbaş numarasına bağlı katalog bilgisinde Seyrânî ve şiirine dair herhangi bir kayıt maalesef yoktur. Sözü edilen yaş destanı cöngün 45b-47b varakları arasında yer almaktadır. Yaşnâmenin yer aldığı varaklar cetvelsiz olup, sayfalar kurşun kalemle numaralandırılmıştır. Cöngün sayfa kenarlarında nem ve ıslaklıktan kaynaklanan mürekkep akmaları ve yayılmaları gözlemlenmişse de bu durum yaşnâmenin okunmasını engellememektedir. “Destan” başlığını taşıyan yaşnâme 23 dörtlük hacminde olup son dörtlüğünde şairin mahlası yer almıştır.

Seyrânî'nin Yeni Yaşnâmesi ve Şekil Özellikleri

Âşık tarzı şiirlerde bir vakayı hikâye ederek anlatma geleneği destanlar ile sürdürülmüştür.²¹ Destanlar, aktarılmak istenen konunun detaylı anlatımına elverişli olmaları sebebiyle âşıklar tarafından en çok kullanılan türler arasında yer almıştır. On dokuzuncu yüzyılın âşık edebiyatı şiirlerinde de en çok kullanılan türlerden biri destanlar olmuştur. Erman Artun, destanların âşıklar tarafından yoğun bir kullanım alanı bulmasını şu şekilde açıklamıştır:

Âşıklar, toplumsal konuları en çok destanlarda kullanmışlardır. Günlük hayatın küçük olaylarından büyük sosyal hareketlere kadar destanlar her türden olayı içine alır. Bir tarihî olayın toplum üzerindeki etkisinin bilinmesi, onu temellendirmekte önemlidir. Destanlarda tarihî olayın geçtiği zamana ait yaşayış, düşünüş ve inanışların izleri vardır. Destanlar bu yönleri ile eski ve yeni kültür arasında bir bağıdır. Destanlarda tarih kitaplarında yer almayan halkın duygularını buluruz. Destanlar toplumun değer verdiği kişi ve olayları anlatan halkın umut ve isteklerini yansıtmaları yönüyle hayata açık yapıya sahiptir.²²

Âşık edebiyatının icraya yönelik türlerinden biri olan destanlar, biçim ve içerik özellikleri bakımından aktarılmak istenen duygunun yahut anlatılma amacı güdülen olayın en etkili ve detaylı aktarılmasına imkân sağlayan türlerin başındadır. Yaşnâme gibi olay örgüsünün etraflıca aktarıldığı uzun soluklu şiir-

21 Çobanoğlu, *Âşık Tarzı Kültür Geleneği*, 3.

22 Erman Artun, *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı* (Ankara: Akçağ, 2001), 48.

lerde detaylı anlatıma ihtiyaç duyulmuştur. Bu bakımdan yaşnâmelerin büyük bir çoğunluğunun destan hacminde oluşturulduğunu söylemek mümkündür.

Seyrânî'nin tespiti yapılan yaşnâmesi 23 dörtlük hacmiyle yaşnâme geleneği içerisinde hacimli sayılabilecek yaşnâmeler arasında yer almakta olup hecenin 11'li kalıbıyla 6+5 duraklı söylenmiştir. "abab cccb dddb..." kafiye şemasıyla kurulan şiir "Destan" başlığını taşımakta ve son dörtlükte şairin mahlası yer almaktadır.

Yaşnâmenin Dil ve Üslup Özellikleri

Halk içinde yaşayan ve halkın günlük konuşma dilinden hareketle eserlerini terennüm eden saz şairlerinin en belirgin özelliklerinden biri de dillerinin anlaşılır olmasıdır. Ortak İslam kültürü çerçevesi içinde bulundukları için dilde Arapça ve Farsça tesirinden âşıklar etkilenmekle birlikte bilhassa bu dillerden ödünç alınan öğeleri Türkçeleştirmekte oldukça büyük hizmetler gösterdikleri söylenebilir.²³ Seyrânî'nin de benzer şekilde halkın anlayacağı dil, kavram ve tabirleri yaşnâmesinde kullandığı görülmektedir. Yaşnâmenin dilinin dinleyenlerin anlamakta zorluk çekmeyeceği sade Arapça terkipler ve kelimeler dışında, oldukça anlaşılır olduğunu söylemek mümkündür.

Âşık tarzı şiirdeki bazen bir kelime ve ek bazen kelime grubu bazen de bütün bir mısra şiir cümlesi şeklinde kullanılan uyak yapısıyla yakalanan ahenk yanında, şiirde kompozisyon bütünlüğü de sağlanmaktadır.²⁴ Bu bakımdan şiirlerde redif ve uyağın önemi büyüktür. Yaşnâme destanında dördüncü ayak mısralarda mürdef kafiye,²⁵ dörtlüklerin ilk üç mısralarında ise mücerred²⁶ ve mürdef kafiye tercih edilmiştir. Kafiyeden sonra yer alan rediflerin²⁷ Türkçe ekler vasıtasıyla oluşturulduğu görülmektedir. Bununla beraber kafiyelerin redifle güçlendirildikleri de dikkat çekmektedir. Yaşnâmenin ayak mısralarında yer alan kafiye ve redif düzeniyle şiirde akıcılık sağlanmıştır.

Yaşnâmeler türün teması gereği hikmetli bir söyleyişe sahiptir. Bu şiirlerin özellikle inançla bağlantılı olanlarında ömrün hızla geçtiği vurgulanarak insanların

23 Abdulkadir Karahan, "Âşık Edebiyatı," *TDVİA* (İstanbul: TDV, 1991), 3:551.

24 Umay Günay, *Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi* (Ankara: Akçağ, 2011), 226.

25 Kafiyenin sonda bulunan aslı harfine revî, ondan önceki uzun ünlüye ise ridf adı verilir. Ridf ve revî ile yapılan kafiyeye (ân, îñ, ûñ) ridfli anlamında "mürdef kafiye" adı verilir. Yani uzun ünlü ve bir ünsüzden oluşan kafiyeler mürdef kafiye olarak adlandırılır.

26 Revî harfi, ünlü de ünsüz de olabilen revî harfiyle (tek harfle) yapılan kafiyeye mücerret kafiye denir.

27 Revîden sonra gelen, görevleri aynı olarak tekrar edilen ek veya kelimelere redif denir.

öncelikle imanlarını artıracak amellerde bulunmaları, sonrasında da Allah'ın emirleri doğrultusunda ömürlerini geçirmeleri öğütlenir. Bu yolla şairler, hitap ettikleri kitleyi düşündürmeyi amaçlamışlardır. Seyrânî'de de benzer bir vurgu erkek cinsiyeti üzerinden yapılmıştır. Bu cinsiyet seçiminin destanın icra edildiği ortamla ilgisi olabileceği düşünülmektedir. Seyrânî özelde bir erkeğin genelde ise tüm Müslümanların ömürlerini nasıl geçirmeleri gerektiğini yaşnâmesinde akıcı bir dil ve anlaşılır bir üslupla aktarmıştır. Bunun yanında insanın fiziki ve psikolojik gelişiminin toplum içerisinde geçirdiği dönüşümü de özellikle insanın olgunlaşmasına kadar olan evre içerisinde detaylıca vermiştir. Yaşnâmeler hayatın birer panoraması olmaları sebebiyle gerçekle iç içe türlerdendir. Yaşnâmenin geneline bakıldığında Seyrânî'nin insanın gelişim evreleri üzerine düşündüğü ve gözlemde bulunduğu açıktır. Şairin insanın ilk çağlarını anlatırken seçtiği kelime kadrosu ile olgunluk zamanlarından bahsettiği dörtlüklerde kullandığı kavramlar kurgusal farklılık gösterir. Bu da şairin türe hakimiyetini görmek bakımından önemlidir.

Yaşnâmenin Muhteva Özellikleri

Yaşnâmeler daha önce de belirtildiği gibi genellikle ya insanın ana rahmine düşmesi yahut doğumu ile başlatılmaktadır. Seyrânî'nin tanıtımı yapılan bu yaşnâmesinde ise durum biraz farklıdır. Seyrânî yaşnâmesine klasik formun getirdiği kalıpları kullanarak değil öncelikle Allah'ın yaratma eylemine temas ederek başlar. İnsanın ana rahmine düşüşünün aktarıldığı 3. dörtlük dâhil olmak üzere 8 dörtlük boyunca Allah'ın yaratma eylemindeki kusursuzluğunu dile getiren Seyrânî, ayrıca yaratılanlara duyduğu hayranlıktan da söz eder. Seyrânî'nin benzer bir kurguyu diğer yaşnâmesinde de gözettiği, insanın yaratılmasını âlem ile ilişkilendirdiği görülmüştür. Bu iki yaşnâmenin de kurgu bakımından benzerliği göz önüne alındığında onun yaşnâmelerini bilinçli bir kompozisyon çerçevesinde oluşturduğu söylenebilir.

Tespiti yapılan 23 dörtlüklü bu yaşnâme, konusu bakımından “bütün insanlığı ilgilendiren yaşnâmeler” kategorisine girmekte olup muhteva özellikleri dikkate alındığında üç bölüm hâlinde değerlendirilebilir. Doğumdan öncesinin aktarıldığı ve Allah'ın yaratıcılığının yüceliğine değinildiği giriş bölümü; insanın anne rahmine düşmesiyle başlayan ve 120 yaşına kadar yaşların aktarıldığı ana bölüm ve ölümden sonrasının aktarıldığı sonuç bölümüyle Seyrânî, bir kompozisyon dâhilinde insanın ömür yolculuğunu ele almıştır.

Şair, çocuğun ana rahmine düşmesinden evvel insanın yaratılışındaki hikmeti vurgulayarak destana başlar. Bu vurgu aslında insanın varlığının mucize

oluşuna da bir gönderme teşkil etmektedir. İlk sekiz dörtlük boyunca şair, insanın yaratılışını âlem, felekler ve çeşitli tabiat olayları eksenindeki tezatlıklarla aktarmıştır. Bir yanda katre kadar varlığı, takdir-i İlahî emriyle ahsen-i takvim üzere insanın yaratılışı, diğer yandan katman katman yaratılmış olan kâinat gözler önüne serilmiştir:

'Akl ırmez bu kudret-i şenâ'da
Otuz iki parça oldu biş pāre
Düşünce pederden rahm-ı mādere
Melekler tertib-i seyrāna döner (45b).

Yaşnâmenin girişini oluşturan 8 dörtlük boyunca tüm vurgu Allah'ın insanı bir mucize olarak yaratması üzerine kuruludur. Bununla beraber Kaygusuz Abdal'ın (ö. 1444) *Vücûdnâme*'sine yapılan çeşitli göndermeler de dikkati çekmektedir. Özellikle insan bedenine ait çeşitli öğelerin âlem ile ilişkilendirildiği eserdeki aynalama kabul edilen aktarım şeklinin Seyrânî tarafından da kullanıldığı görülmektedir.²⁸ İnsanın dört unsurdan oluştuğu, vücutta üç yüz almış altı damarın yer aldığı ve çeşitli isimlere sahip olan kemiklere dair bilgiler tasavvuftaki devir nazariyesine de dikkati çekmektedir. İlahi nurun sırayla topraktan madene, ondan bitkiye, bitkidenden hayvana, hayvandan mahlukatın özü (zübdesi) ve en şerefli olarak yaratılan insana intikal ederek onun suretinde ortaya çıkması ve insanın da insan-ı kâmil mertebesine yükselerek ilk zuhur ettiği asıl kaynağa, yaratıcısına dönmesi²⁹ devir nazariyesinin özünü oluşturur. İbn Arabî'ye (ö. 1240) göre yeryüzü bu devrin sadece bir yüzüdür. Bu dairenin başlangıcı ayrılık, sonu sevgi ve kavuşma, miğferi Hak ve muhiti de vücudun tecelligâhlarıdır. Her şey merkezden çıkmakta ve tekrar bu merkeze dönmektedir.³⁰ Seyrânî, insanın dünya yolculuğunu feleklerden süzülerek dünya âlemine inmesiyle başlatmıştır. Bu inişte tasavvufa göre çeşitli varlık âlemlerinden geçerek insan mertebesine ulaşma vardır. Seyrânî'nin insanın dünya yolculuğunu devir telakkisine göre başlattığı görülür. Bu başlangıç insan-ı kâmil olma yolculuğunun da başlangıcını temsil etmektedir:

²⁸ Daha detaylı bilgi için bk. Rahime Özdem, "Kaygusuz Abdal'ın Vücut-nâme Adlı Eserinin Tasavvufi Tahlili" (Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, 2018), 46; Zeynep Oktay, "*Vücûd-nâme* (Kaygusuz Abdal)," *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*, 2022, <https://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/vucud-name-kaygusuz-abdal> (erişim 07 Mayıs 2024).

²⁹ Nusret Gedik, *Türk Edebiyatında Manzum Devriye* (İstanbul: H Yayınları, 2018), 98.

³⁰ Tahir Uluç, *İbn Arabî'de Sembolizm* (İstanbul: İnsan, 2007), 162.

Zuhûrât hikmetin idince Mevlâ
 Nübüvvet nûrundan devrâna döner
 Burc-ı feleklerden olunca bîdâr
 Kâatre iken hikmet ‘âsmâna döner
 Biñ bir isme vücûd içre kemikler
 Rûz(i)gâra âteş şu nefes suyûkler
 Üç yüz altmış altı tamar ilikler
 ‘Anâşır hükmünde dört yaña döner (45b).

Muhaddislerce sahihliği konusunda şüphelerin olduğu “Bilinmeyen gizli bir hazine idim, bilinmek istedim, bilineyim diye halkı (kâinatı) yarattım.” anlamındaki metni mutasavvıflar kâinatın yaratılışını muhabbet ve marifetle açıklayan kudsî bir hadis olarak kabul ederler.³¹ Seyrânî’nin yaşnâmesine baktığımızda insanın bir sanat eseri oluşu ve bu sanat eserinden esas sanatçıya duyulan saygıyı görmek mümkündür.

Seyrânî, yaşnâmesinde tasavvufi kavram ve kaideleri kullanmış bu yolla yaşnâmesinin hitap ettiği kitleyi insan-ı kâmil olma yolunda düşündürmek istemiştir. *Mü’minûn Suresi* 12-14. ayetlerinde insanın yaratılış evreleri 7 aşamada özetlenmiştir: Çamurdan nutfeye, nutfeden alakaya, alakadan et parçasına, eti kemiğe ve kemiğe adale giydirip en sonunda insanın yaratılışı anlatılır.³² Seyrânî insanın doğumuna kadarki süreci 7 dörtlük olarak aktararak *Mü’minûn Suresi*’ne telmihte bulunduğunu söylemek yanlış olmaz. Yaşnâmenin 8. dörtlüğünde artık insanın zulmetten aydınlığa çıkışı olarak doğumunu vermiştir. 8. dörtlükten itibaren insan yavrusunun dünya âlemindeki seyr ü sülûku başlamaktadır. Böylece ruh, beden bularak dünya yolcuğu başlar.

İnsanın ömür yolculuğu geçişlerden ibarettir. İnsan yaşamının üç önemli geçiş dönemi vardır: Doğum, evlenme ve ölüm.³³ Bu geçiş dönemlerinin ilki doğumdur. Seyrânî yaşnâmesinde insanın dünyaya gelişinin anne karnında ge-

31 İbrahim Hakkı Aydın, “Kenz-i Mahfî,” *TDVİA* (İstanbul: TDV, 2022), 25:258.

32 *Mü’minûn* 12-14. ayetler: “Gerçek şu ki biz insanı çamurdan alınmış bir özden yaratıyoruz. Sonra onu sağlam bir korunakta nutfeye haline getiriyoruz. Ardından nutfeyi (döllenmiş yumurta) alakaya (rahimde asılıp beslenen embriyo) çeviriyor, alakayı şekilsiz et (görünümünde) yapıyor, bu etten kemikler yaratıyor, daha sonra da kemiklere adale giydireyoruz; nihayet onu bambaşka bir varlık halinde inşa ediyoruz. Yapıp yaratanların en güzeli olan Allah çok yücedir.” <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/M%C3%BC%27min%C3%BBn-suresi/2685/12-14-ayet-tefsiri> (erişim 07 Mayıs 2024).

33 Sedat Veyis Örnek, *Türk Halkbilimi* (Ankara: Bilgesu, 2014), 183.

çirilen dokuz ay on günlük süreden sonra olduğunu aktarır. Bu zaman dilimi insanın bütün organlarının gelişimini tamamladığı, her organın olması gereken yere yerleştiği bir süreçtir. Dokuz ay on günün tamamlanmasının ilk işareti annenin hamilelikteki yorgunluğunun artışı ve benzinin soluğuyla ifade edilir. Nihayetinde süreç tamamlanır ve doğumun belirtisi olan sancı başlar:

Her a'zâlar yerlû yerin bulınca
 Tokuz ay hem on gün tamâm olunca
 Ananîj gül gibi benji şolunca
 Sancı çıkar âh u efgâna döner (46a).

Seyrânî'nin doğum sürecini anlattığı dörtlükte Allah'ın yaratma eylemine duyduğu hayranlık görülür. Diğer yandan babanın da bu süreçte manevi varlığından bahsedilir. Şiirde, baba doğumun sorunsuz gerçekleşip annenin de çocuğun da sağlıklı kurtulması için dua etmektedir. Duaların Allah'ın takdiriyle birleşmesi doğum için oldukça önemlidir. Kadının, doğumu ebeler yardımıyla yaptığını aktaran Seyrânî, çocuğun dünyaya gelişini karanlıktan aydınlığa çıkış olarak aktarır:

Evvel böyle emreylemiş bir üstâd
 Ebeleri gelüp iderler feryâd
 Çıkar (o) zulmetden dünyâya evlâd
 Kudret-i Rabbânî dil câna döner (46a).

Seyrânî daha gözlerini açamayan bir bebeğin, 20 yaşında yiğit aslana dönüşüm serüvenini mısra mısra etraflıca anlatır. 6 dörtlük boyunca bebeğin ya kucakta gezdiğini yahut kundakta yattığını, gözlerini açamazken bolca ağladığını, gözleri açılan bebeğin bir yaşından dört yaşına vardığında kumru gibi bir dili olduğunu, dokuz yaşında ilim öğrenmeye başladığını 16 yaşında artık çocukluktan çıkarak irfan sahibi olma yolu güttüğünü, 17'sinde mert bir gence dönüştüğünü, 18'inde artık büyümenin neredeyse tamamlanarak olgun insan kıvamına ulaşıldığını, 19'unda silah tutar bir yiğit olduğunu, 20'sinde ise o yiğidin aslan gücü ve cesaretinde olduğunu mısralar boyunca aktarır. Seyrânî 1 ile 20 yaş arasını, 20 yaş sonrasına göre daha ayrıntılı işlemiştir. Bu ayrıntılı işleyiş ile insan ömrünün ilk yıllarının sosyal, fiziki ve ruhsal değişimlerinin daha yoğun oluşunu vurguladığı düşünülebilir.

Yaşnâmede 20 yaş ile 120 yaş arası 5'er 5'er bölümler hâlinde 6 dörtlük hacminde oluşturulmuştur. Böylece Seyrânî yiğit bir delikanlının 6 dörtlük boyunca olgunluktan yaşlılığa kadarki serüvenini göz önüne serer. Olgunluğa geçişte ilk evre

kültürümüzde kırk yaştır. Annemarie Schimmel, *Sayıların Gizemi* adlı eserinde, söz konusu geleneksel kabulün kültürümüzde yüzyıllardır varlık göstermesinin arkasında hem dinî hem de kültürel köklerin bulunduğunu belirtir. Yazar, en büyüleyici sayı olarak nitelendirdiği kırk yaşın, yazgıyla ve çok sık olarak da ciddi durumlarla ilişkilendirildiğini ifade etmekle beraber Hz. Muhammed'in ilk vahyi kırk yaşında almış olmasının, bu sayının önemini pekiştiren bir unsur olduğunu vurgulamaktadır.³⁴ Olgunluk, tamlık ve sonsuzluk ifadesi olarak kültürümüzde oldukça önemli bir yere sahip olan 40 sayısı³⁵ Seyrânî için de insanın, insan-ı kâmil olma yolculuğundaki önemli bir durak noktasıdır. Seyrânî'de insanın kâmil insan olma yolculuğunda kırk yaşının başlangıç olarak kabul edildiği görülür:

Yi(gi)rmi beşinde ol(ur) ajder kuvvetli
Otuzunda devlet-var 'atüfetli
Otuz beş yaşında hûb sa'âdetli
Kırk yaşında kemâl-cenâna döner (46b).

Seyrânî insanın sağlıklı ve güçlü çağlarında Allah'a yönelerek seyr ü sülûkunu hakkıyla tamamlaması gerektiğini vurgularken bir yandan da ömrün geçiciliğini 60 yaşından sonra insanın güç ve kuvvette eski hünerinin olmadığını aktarır. Ona göre 60 yaştan sonra insan artık fiziki olarak çöküşe geçer, hareketleri yavaşlar, duyuları zayıflar ve sersemleşir. Seksenine varmış bir insanın artık aklının tam olarak işlemediği düşüncesindedir:

Altmış beş yaşında ağır ebsemce
Yetmişinde olur şeytân edhemce
Yetmiş beş yaşında biraz sersemce
Sekseninde 'aklı dīvâne döner (47a).

Seyrânî yaşnâmesinde insanın ikinci çocukluk devri olan yaşlılığın 60 yaş itibariyle geldiğini söyler. Bu yaştan sonra insanın Allah'a olan yakınlığında bir artış olduğundan 100'lü yaşlara gelindiğinde insanın tekrar çocuklaştığından ve dünyadan ümidi keserek gerçek âlemi arzuladığından bahseder:

Yüz beşinde ümid kesmiş dünyâdan
Yüz onunda haber gözler uhrâdan
Yüz on beşde göçer ba'zı dünyâdan
Yüz yi(gi)rmi ölü giryâne döner (47a)

34 Annemarie Schimmel, *Sayıların Gizemi*, çev. Mustafa Küpüşoğlu (İstanbul: Alfa, 2017), 45.

35 İskender Pala, "Kırk," *TDVİA* (İstanbul: TDV, 2022), 25:465-466.

İnsan hayatının en önemli duraklarından biri olan ölüm, hem sosyal hayatın merkezinde hem de şiirlerde kendine oldukça geniş bir yer edinmiştir. Seyrânî'nin yaşnâmesinde ölüm ve sonrasını detaylıca anlatmadığı görülmektedir. Ona göre insan kusursuz değildir. Bu yüzden Peygamber'in şefaatine muhtaçtır. İnsanın günahları olsa da hayırlı amellerinin çok olması kişiyi cehennem ateşinden kurtaracaktır. Allah'ın Gafûr ismiyle kullarına mağfiret edeceğini, böylelikle insanın cennete ulaşacağını aktaran Seyrânî, *Fetih Suresi*'nden yaptığı iktibas ile insanın Allah'a ahdini yerine getirdiği ölçüde cennetle müjdeleneceğini hatırlatır. Yaşnâmenin mahlas dörtlüğünde "devir" vurgusu yapan Seyrânî anlattıklarının "sır" olduğunu belirterek destanını bitirmiştir:

Yazıldı her başa **Seyrânî** devrân
Her güze her kışa **Seyrânî** devrân
Az yaşa çok yaşa **Seyrânî** devrân
Vere vere seri **Seyrânî** döner (47b).

Yaşnâmenin muhtevasını daha net gösterebilmek için aşağıda her yaşın özellikleri tablo hâlinde verilmiştir:

Tablo 1: Yaşnâmede Yer Alan Yaşlara Dair Tablo

Yaşlar	Yaşlar Hakkında Düşünceler
Doğum Öncesi	İnsan, Allah'ın hikmetiyle göğün katlarından iner.
Anne Karnında	Atadan ana rahmine varır. Görünmez iken kızıl kana dönüşür. Bütün organlar yerli yerine oturur.
Doğum	Dokuz ay on gün tamamlanır. Annenin benzi solar. Doğum sancısı başlar. Ebeler doğum için hazır bulunur. Allah'ın takdiriyle evlat zulmetten/karanlıktan dünya âlemine ulaşır.
0 yaş	Bebek kundakta ve kucakta gezdirilir. Ağlar. Yavaş yavaş konuşmaya başlar.
1 yaş	Gözlerini açar.
2 yaş	Seçilmişlerden olur.
3 yaş	Sesi kulağa hoş gelir.
4 yaş	Dili kumru gibidir.
5 yaş	Hâlâ anne ve babasının yavrusudur.
6 yaş	Gözleri siyah bir ceylandır.
7 yaş	Çok tatlıdır.

Yaşlar	Yaşlar Hakkında Düşünceler
8 yaş	Baygın bakışları mest olmuş bakışlara döner.
9 yaş	Hocaya hizmet eder.
10 yaş	Elif-ba öğrenmeye başlar.
11 yaş	<i>Kur'an</i> 'da lezzet bulur.
12 yaş	Kaşlar kemana döner.
13 yaş	Kıskanılmaya başlanır.
14 yaş	Bedeni serpilmeye başlar.
15 yaş	Okuduğunu anlamaya başlar.
16 yaş	Anlayışı ve tefekkürü oluşmaya başlar.
17 yaş	Mert bir kimse olur.
18 yaş	Yetişkin insan görüntüsüne ulaşmaya başlar.
19 yaş	Düşmana karşı gelecek güce ulaşır.
20 yaş	Yiğit bir aslana benzer.
25 yaş	Ejderha kuvvetine erişir.
30 yaş	Devlet gibi merhamet sahibi olur.
35 yaş	Güzel ve sevgi doludur.
40 yaş	Olgunluğa ulaşmaya başlar.
45 yaş	Kâmil insan olur.
50 yaş	Artık her hâli bellidir.
55 yaş	İtikadına dikkat etmeye başlar.
60 yaş	Özünü Allah'a yöneltir.
65 yaş	Ağırlaşır, sessizleşir.
70 yaş	Takva ehli olmaya başlar.
75 yaş	Sersemleşmeye başlar.
80 yaş	Aklı bulanır.
85 yaş	Allah'ı zikreder.
90 yaş	Şükrü artar.
95 yaş	Ölümü ve sonrasını düşünmeye başlar.
100 yaş	Tekrar çocuklaşır.
105 yaş	Hayattan ümidini keser.
110 yaş	Âhiret'i düşünür ve ölümün gelip kendisini bulmasını ister.
115 yaş	Dünyadan göçme fikrindedir.
120 yaş	Ölür.
Ölümünden Sonra	Günahlar çok ise cehennem ateşinden korku duyulur. Hayırlı yapılan işler günahların karşısında durur. Peygamber'in şefaatine mazhar olmanın sevinci vardır. Kusursuz kul olmayacağı sebebiyle Allah'ın Gafûr ismine sığınılır. Güzel amellerin çokluğu vesilesiyle Cennet'e ulaşılır. Cennet'te binlerce huri ve köle verilir. Hizmetçiler pervane gibi kişinin etrafında döner.

Sonuç

Seyrânî, on dokuzuncu yüzyılın hem aruzla hem de hece ölçüsüyle şiirler söyleyebilen önemli şairlerinden biridir. Hacimli bir külliyata sahip olan Seyrânî'nin bu çalışmada, tespit edilen yeni bir yaşnâmesi tanıtılmıştır. Bu yaşnâme, İBB Atatürk Kitaplığı Nadir Eserler koleksiyonu Bel_Yz_K0362 demirbaş numarada kayıtlı bir cömk içerisinde yer almaktadır. Cöngün 45-47. varakları arasında bulunan yaşnâme 23 dörtlük hacminde bir destandır.

Yaşnâme türüne ait ilk eser 88 dörtlük hacmiyle Hoca Ahmed Yesevî'ye aittir. Şimdilik bilinen en hacimli yaşnâme ise 144 dörtlük hacmiyle Kıbrıslı şair Oğuz Yorgancıoğlu'na aittir. Bu çalışmanın konusu olan 23 dörtlük hacmindeki yaş destanı da yaşnâme geleneği içerisinde hacimli yaşnâmeler arasında sayılabilir.

Seyrânî'nin tespiti yapılan bu yaşnâmesi "Destan" başlığını taşımakta ve son dörtlüğünde Seyrânî mahlası yer almaktadır. İnsanın ana rahmine düşmesi ile başlatılan yaşnâme, insanın 120 yaşında ölümüyle bitirilmiştir. Klasik yaşnâme formuna uygun konu ve şekil bütünlüğü olan şiirin "tüm insanlığı ilgilendiren yaşnâmeler" kategorisinde yer aldığı söylenebilir. Giriş kısmındaki devir vurgusu yaşnâmeyi diğerlerinden ayıran bir özellik olarak kabul edilebilir. Aynı vurgu destanın bitiminde de görülmektedir.

Tespit ettiğimiz bu eserle beraber Seyrânî'nin yaşnâme sayısı 3'e ulaşmıştır. Her ne kadar bunlardan birinin eksik olduğu görölse de Seyrânî'nin yaşnâme türüne özel bir ilgi gösterdiğini söylemek mümkündür. İnsanın hayat sergüzeştini hikemî bir üslup kullanması yanında oldukça açık ve anlaşılır bir dille aktaran şair, yaşnâmeleri vasıtasıyla insanları geçen zaman ve ömürleri hakkında düşünmeye sevk etmiştir. Yalnızca yaşların biyolojik dönüşümü değil her yaşın etrafında sosyal ve toplumsal tespitlerin de yapıldığı yaşnâmede, özellikle ömrün faniliği vurgulanarak Allah yolunda bir ömür sürmenin gerekliliğinden bahsedilmiştir. Seyrânî'ye göre ömrü değerli kılan Allah'ın rızasını gözeterek yaşanmasıdır. Bu bakımdan Seyrânî insanın, kâmil insan olarak Allah'a dönmesi gerektiğini aktararak son durağın salih ameller vasıtasıyla Cennet olacağını vurgulamıştır.

23 dörtlük hacmindeki bu yeni tespit, yaşnâme literatürüne dair niteliksel katkının yanında Seyrânî'nin külliyatını güçlendirmekte ve şairin üslubunu anlamaya imkân sağlamaktadır.

Kaynaklar

- Albayrak, Nurettin. "Seyrânî." *TDVİA*. c. 37. İstanbul: TDV, 2009, 37-38.
- Artun, Erman. *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*. Ankara: Akçağ, 2001.
- Aydın, İbrahim Hakkı. "Kenz-i Mahfî." *TDVİA*. c. 25. İstanbul: TDV, 2022.
- Aydoğdu, Betül. "Türk Edebiyatında Seyrânî Olgusu: Develili Seyrânî ve Eserleri (İnceleme-Metin)." Doktora Tezi. Erciyes Üniversitesi, 2011.
- Canım, Rıdvan. "Edebiyatımızda Yaşnâmeler ve Yunus'ca Bir Yaşnâme." *Yunus Emre Sempozyumu*, hazırlayanlar Hakan Yekbaş ve Mustafa Sefa Çakır, 39-49. Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, 2022.
- Cönk, İBB Atatürk Kitaplığı-Nadir Eserler, Bel_Yz_K0362, yk. 45b-47b.
- Çatak, Ali. *Bütün Yönleriyle Seyrânî*. İstanbul: Bayram Yayıncılık, 1992.
- Çelebioğlu, Âmil. "Türk Edebiyatında Yaşnâmeler." *Türklük Araştırmaları Dergisi*, s. 1 (1985): 151-286.
- Çobanoğlu, Özkul. *Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü*. Ankara: Akçağ, 2000.
- Gedik, Nusret. *Türk Edebiyatında Manzum Devriye*. İstanbul: H Yayınları, 2018.
- Gökyay, Orhan Şaik. "Cönk." *TDVİA*. c. 8. İstanbul: TDV, 1992.
- Günay, Umay. *Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*. Ankara: Akçağ, 2011.
- İnal, İbnülemin Mahmut Kemal. "Seyrânî." *Son Asır Türk Şairleri*, 1665-1668. c. 3. İstanbul: Dergâh, 1988.
- Karahan, Abdülkadir. "Âşık Edebiyatı." *TDVİA*. c. 3. İstanbul: TDV, 1991.
- Kaya, Doğan. *Yaşnâmeler*. Ankara: Akçağ, 2004.
- Oktay, Zeynep. "Vücut-nâme (Kaygusuz Abdal)." *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*. 2022. <https://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/vucud-name-kaygusuz-abdal> (erişim 7 Temmuz 2024).
- Örnek, Sedat Veyis, *Türk Halkbilimi*. Ankara: Bilgesu, 2014.
- Özdem, Rahime. "Kaygusuz Abdal'ın Vücut-nâme Adlı Eserinin Tasavvufi Tahlili." Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi, 2018.
- Öztoprak, Nihat. "Yaşnâme." *Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Deyimleri Sözlüğü*, 256-259. c. 6. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi, 2006.
- Pala, İskender. "Kırk." *TDVİA*. c. 25. İstanbul 2022.
- Schimmel, Annemarie. *Sayıların Gizemi*. Çeviren Mustafa Küpüşoğlu. İstanbul: Alfa, 2017.
- Türkmen, Fikret. "Yazılı Kaynaklardaki (Cönklerdeki) Bektaşî Şairlerin Şiirlerinde Görülen Yeni Şekiller." *I. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Sempozyumu Bildirileri*, 339-355. Ankara: Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi, 1998.
- Uluç, Tahir. *İbn Arabî'de Sembolizm*. İstanbul: İnsan, 2007.
- [Ulusoy], Ahmet Hazım. *Sânihât-ı Seyrânî: Anadolu Halk Şairlerinden Everekli Merhum Mehmed Seyrânî*. İstanbul: Matbaa-i Millî, 1340 [1924].
- Yalçın, Ali Rıza. "Halk Arasında Çocuk, Delikanlı ve İhtiyar." *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*, s. 7 (1950): 104-105.
- Yıldırım, Dursun. *Elyazması Bir Kitap Türü: Cönk/Cöng*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 2013.

Ek 1: Yaşnâme Metni (Transkripsiyonlu Metin)³⁶**[45^b] Destân³⁷****(11'li Hece Ölçüsü [6+5])**

1. Zuhûrât hikmetin idince Mevlâ
Nübüvvet nûrundan devrâna döner
Burc-ı feleklerden olınca bidâr
Kaatre iken hikmet 'âsmâna döner
2. Biñ bir isme vücûd içre kemikler
Rûz(i)gâra âteş şu nefes suyükler
Üç yüz altmış altı tamar ilikler
'Anâşır hükümünde dört yanja döner
3. 'Akl ırmez bu kudret-i şenâ'da
Otuz iki parça oldu biñ pâre
Düşünce pederden rahm-ı mādere
Melekler tertîb-i seyrâna döner
4. Yerden göğ'e çıkar gök yere düşer
Maḥabbet deryâsın Nîl Ceyhûn coşar
Kudret kazanında kaynayup bişer
Setr-i gâ'ib iken al kıana döner
5. Elinde (tutar) kudreti her gice gündüz
Gâh yaz u bahârdır gâhça kış u güz
El ayak parmaklar ağız burun yüz
Otuz iki dişler dürdâne döner

³⁶ Cönk, İBB Atatürk Kitaplığı-Nadir Eserler Bel_Yz_K0362, yk. 45b-47b.

³⁷ Metin okunurken vezin ve anlam gereği tarafımızdan eklenen hece veya kelimeler köşeli parantez [] içinde, fazlalık olanlar yay parantez () içinde gösterilmiş, bazı kelimeler için dipnotu düşülmüştür.

[46^a]

6. Her a‘zālar yerlū yerin bulunca
 Țokuz ay hem on gün tamām olınca
 Ananın gül gibi bejzi şolınca
 Sancı Țutar āh u efgāna döner
7. Sırr-ı hikmetleri çokdur Mevlā’nın
 İki eli du‘ādudur(ur) babanın
 Anda bir geçidi vardır ananın
 Taķdır-i İlāhī fermāna döner
8. Evvel böyle emreylemiş bir üstād
 Ebeleri gelüp iderler feryād
 Çıkar [o] zulmetden dünyāya evlād
 Țudret-i Rabbānī dil cāna döner
9. Gezdirir Țayeler bir zamān fırāk
 Bir zamān kucakda bir zamān kundaķ
 Biz zamān zār idüp ağlar o uşak
 Bir zamān lisānı şıbyāne döner
10. Bir yaşında açar gözlerin biraz
 İkisinde olur bir şāh-ı mümtāz
 Üç yaşında olur bir Țatlu āvāz
 Dört yaşında kumrı lisāna döner

[46^b]

11. Beş yaşında ana baba yavrusı
 Altısında siyāh gözler āhūsı
 Yedisinde olur Țatlu kāmūsı
 Sekizinde şehllā mestāna döner
12. Țokuzunda ider hocaya hizmet
 On yaşında okur elīf-bā ‘ibret
 On birinde bulur Țur’ān’da lezzet
 On ikide ebrū kemāna döner

13. On üçünde olur ba'zılar haset
On dördünde ma'lûm [ol] henûz ceset
On beşinde okur sûret-i ebcet
On altı yaşında 'irfâna döner
14. On yedi yaşında olur merdâne
On sekiz yaşında döner insâne
On toktuzda karşı tırur düşmâne
Yigirmi(sin)de yigit aşıana döner
15. Yi(gi)rmi beşinde ol(ur) ajder kuvvetlü
Otuzunda devlet-vâr 'atûfetlü
Otuz beş yaşında hûb sa'âdetlü
Kırk yaşında kemâlcenâna döner

[47^a]

16. Kırk beşinde olur kemâl-i insân
Ellisinde belli her hâli el-'ân
Elli beş yaşında gözedir imân
Altmışında özi Raḥmân'a döner
17. Altmış beş yaşında ağır ebsemce
Yetmişinde olur şeytân edhemce
Yetmiş beş yaşında biraz sersemce
Sekseninde 'aklı dîvâne döner
18. Seksen beş yaşında Mevlâ'dır zikri
Doxtanında artar dilinden şükri
Doxtan beş yaşında âhretidir fikri
Yüz yaşında şâbî şıbyâna döner
19. Yüz beşinde ümîd kesmiş Hudâdan
Yüz onunda haber gözler ulhrâdan
Yüz on beşde göçer ba'zı dünyâdan
Yüz yi(gi)rmi de ölü giryâne döner

20. Günâhlar çok ise hârından kayğu
 Hâyır ‘amelleri hep gelür karşı
 Şefâ‘at Resûl’den o bulur yâ hû
 Hâlâtı [anun] şâdmendâne döner

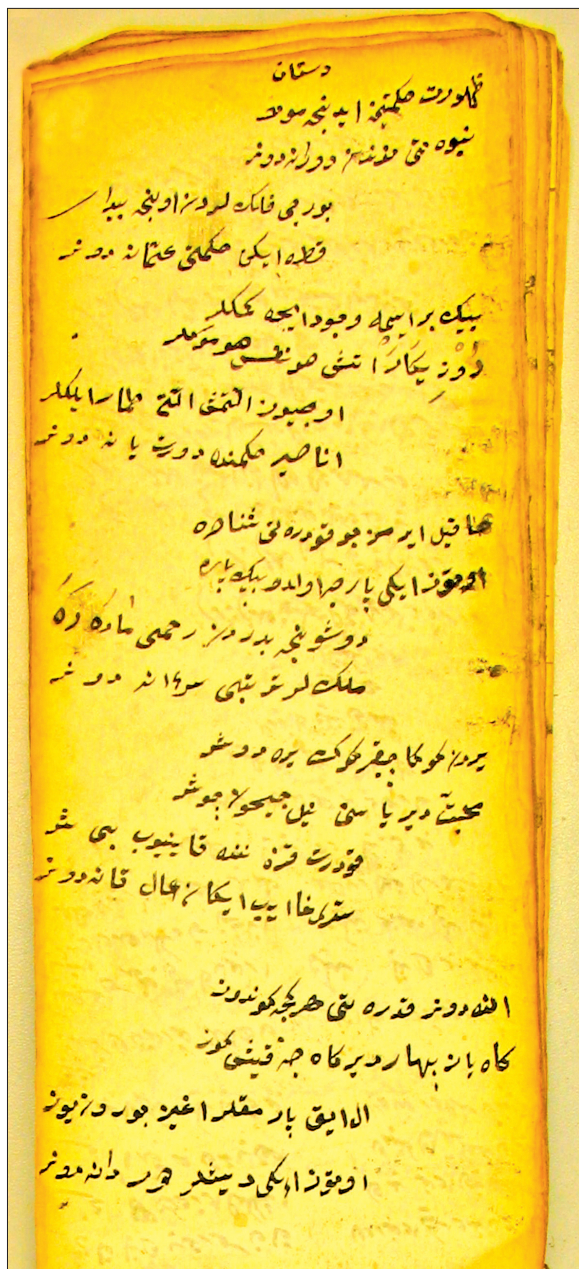
[47^b]

21. Cürm-i ‘işyân elbet kûlda var kuşûr
 Kûl kuşûrsız olmaz mişâldir meşhûr
 Zerreten barlığa idince Ğafûr
 Girer cennetlere mihmâna döner
22. Dîdârı böyle görür olanlar selîm³⁸
 Yedu’llâhe fevkakûm³⁹ olur teslîm
 Yüz bin hûrî gîlmân virecek Kerîm
 Yanında hizmetci pervâne döner
23. Yazıldı her başa *Seyrânî* devrân
 Her güze her kışa *Seyrânî* devrân
 Az yaşa çok yaşa *Seyrânî* devrân
 Vere vere seri *Seyrânî* döner

³⁸ Bir hece fazlalığı var.

³⁹ *Fetih Suresi* 10. ayetten iktibastır. Ayetin tamamı şöyledir: “Sana yeminle bağlılık sözü verenler gerçekte bu sözü Allah’a vermiş oluyorlar, Allah’ın eli onların elleri üzerindedir. Bu sebeple kim Allah’a verdiği ahdi bozarsa ancak kendi aleyhine bozmuş olur, Allah’a verdiği sözün gereğini yerine getirene ise Allah yakında büyük ödül verecektir.” <https://kuran.diyadinet.gov.tr/tefsir/Fetih-suresi/4591/8-10-ayet-tefsiri> (erişim 10 Haziran 2024).

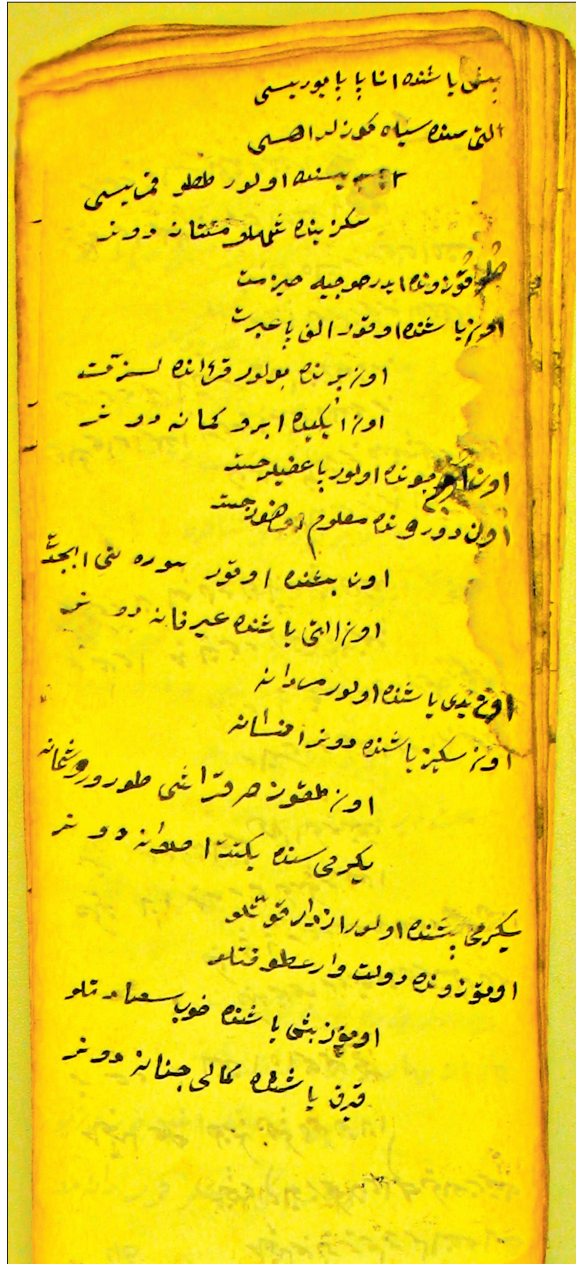
Ek 2: Yaşnâmenin Orijinal Metni (Yazma Nüsha)

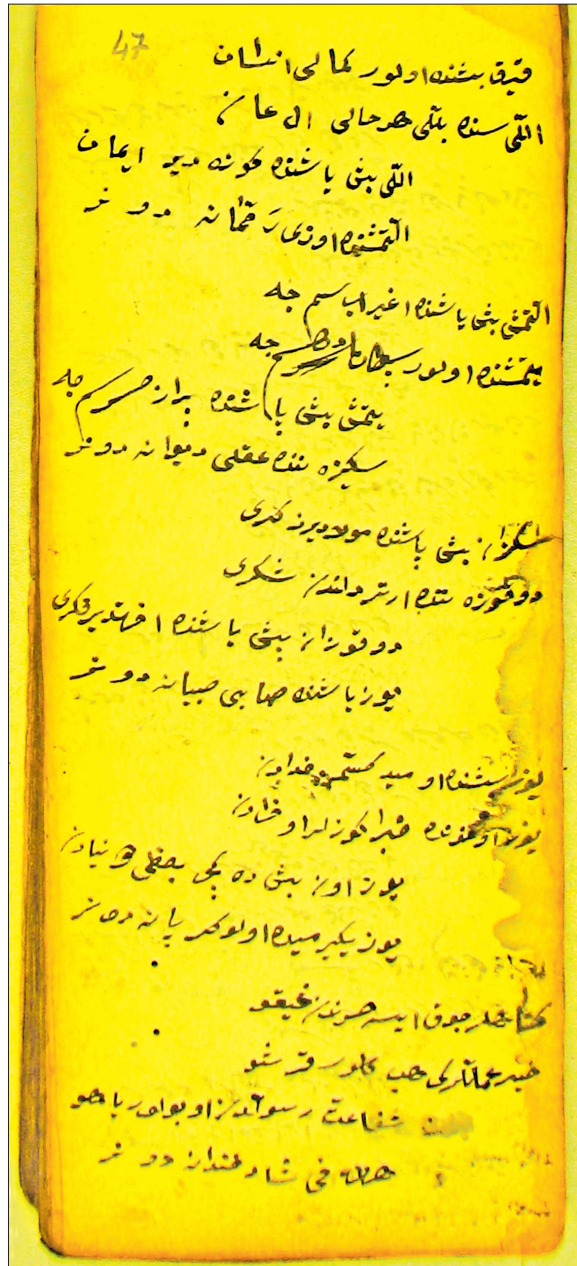
Görsel 1: İBB Atatürk Kitaplığı-Nadir Eserler, Bel_Yz_K0362, yk. 45b.

46
 حصرا اعضا المریر لوی بر بن بولنجه
 مطلقه عای حلم اون کونز عام اولنجه
 انانی کولد کبھی بکندی حو البتجه
 سخی مودراه آفضانه دور سر
 سرتد مکملدی جو قدر مودع بک
 ایکی الی در خانه دور دور پایا بک
 اند بر کدی وار میر اننا بک
 تقدیر کی الهی فرمانه دور سر
 اولد بولدا میر ایلمی بر اوستاد
 اولد کابو ایدر لر فریاد
 بقدره بکند و دنیا به اولد
 قدره بی ربتانی دل جهان دور سر
 کور بر طایر بر نه ما فیردی
 بر فضا موجده بر نه ما قوندی
 بر نه ماه لار ایدوب اغدا و اشاق
 بر نه ماه لار استیا نه دور سر
 بر باشنده ابر کونز لر بن بدان
 ایکنده اولور بر شاه فمان
 اوچ یاشنده اولور بر طعلو اوان
 دور بر باشنده فمان دور سر

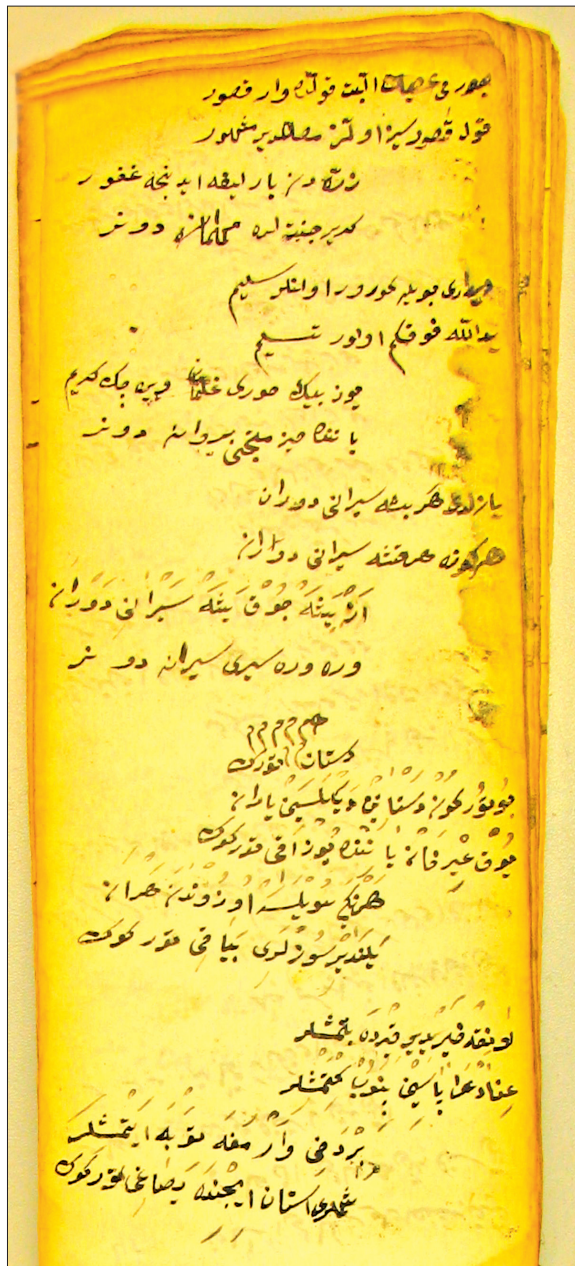
Tulgar, Yıldız ve Nilat Öztoprak. "Sevran'ı ye Ai Ai Yeni Bir Yaş Destanı." *Zemin*, s. 9 (2025): 84-109.

Görsel 3: İBB Atatürk Kitaplığı-Nadir Eserler, Bel_Yz_K0362, yk. 46b.

Görsel 4: İBB Atatürk Kütüphanesi-Nadir Eserler, Bel_Yz_K0362, yk. 47a.

Görsel 5: İBB Atatürk Kitaplığı-Nadir Eserler, Bel_Yz_K0362, yk. 47b.